

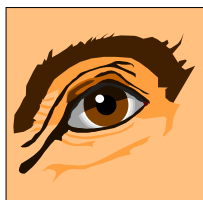
METODE DE ÎNVĂȚARE ACTIVĂ⁵

III. 1. Aspecte generale

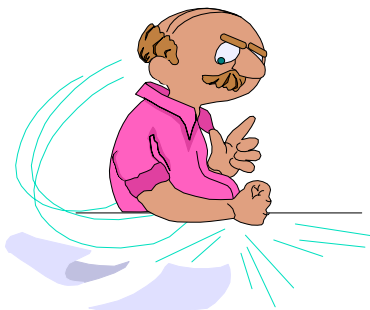
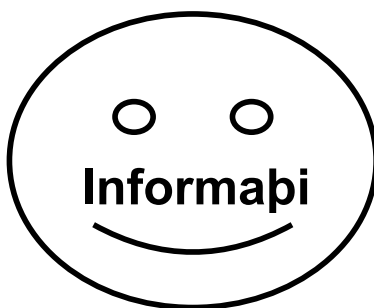
Metodele ce vor fi prezentate sunt exemplificate prin teme din programa claselor gimnaziale, dar credem că ele pot fi aplicate sau adaptate și pentru liceu, poate chiar cu mai mult succes, având în vedere vârsta elevilor.

Înainte de a prezenta metodele interactive utilizabile la **Istorie**, credem că trebuie să atragem atenția că s-a constatat existența mai multor moduri de receptare a informației.

Moduri de receptare a informației

VIZUAL –
29% din indivizi
(scheme, diagrame,
imagini, text scris)

KINESTEZIC – 37%
din indivizi (mișcări, gesturi,
mimică „building”)

AUDITIV –
34% din indivizi
(discuții în grup,
dezbateri, dramatizări,
muzică)

⁵ Metodele prezentate în acest capitol sunt rezultatul experienței la catedră a autorilor și al participării la stagii de formare: *Lectura și scrierea pentru dezvoltarea gândirii critice* – Centrul Educația 2000+ și CCD (Iași, 2000-2001); *Predarea istoriei și educația pentru cetățenie democratică în România* – Centrul Educația 2000+ (2003-2006).

Învățarea activă este strategia prin care elevul este ajutat:

- ☞ să-și asume responsabilitatea față de propriul proces de învățare;
- ☞ să-și formeze deprinderi de muncă intelectuală;
- ☞ să-și formeze opinii argumentate;
- ☞ să înțeleagă logica argumentelor;
- ☞ să sintetizeze idei provenite din surse diferite;
- ☞ să lucreze în cooperare cu alți elevi.

Învățarea activă dezvoltă, deci, gândirea critică, creativitatea și responsabilitatea elevului. Elevul învață să-și pună întrebări asupra informației, să selecteze informația, să examineze ideile și implicațiile acestora, să-și examineze cunoștințele, să construiască argumente, să decidă ce este important și ce nu este important, să-și dezvolte capacitatea de comunicare (orală și scrisă), să ia decizii în cunoștință de cauză, să-și descopere propria gândire și să o conștientizeze, să se raporteze la cei din jur și la sistemele lor de gândire.

Elevii vor deveni mai deschiși relațiilor de colaborare, ideilor și influențelor noi. Vor putea combina cu mai multă ușurință informațiile, ideile, vor formula opinii, vor rezolva probleme, vor deveni mai creativi și mai responsabili.

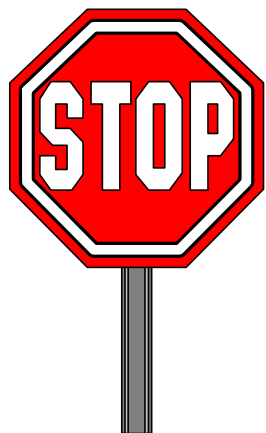
Rolul profesorului este acela de a îndruma învățarea, de a sprijini elevul în activitatea de învățare, de a crea cadrul necesar învățării. Profesorul nu mai este doar o sursă de informații care trebuie memorate. Profesorul îl sprijină pe elev să învețe **CONȚINUTURI** și îi arată **CUM SĂ ÎNVEȚE**.

Profesorul trebuie:

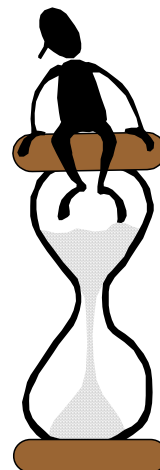
- ☞ să stârnească interesul, să provoace elevii;
- ☞ să îi îndrume pe elevi;
- ☞ să stimuleze gândirea elevilor;
- ☞ să ofere materiale didactice/surse variate;
- ☞ să stabilească scopurile învățării;
- ☞ să-i motiveze pe elevi;
- ☞ să-i ajute pe elevi să formuleze întrebări;
- ☞ să-i încurajeze să-și spună opiniile. Profesorul nu are dreptate întotdeauna, nu este atotștiutor/expert;
- ☞ să fie ascultător activ – să acorde importanță fiecărui răspuns/elev;
- ☞ să ajute clasa să se simtă bine împreună cu el.

Participarea necorespunzătoare a unor elevi se manifestă prin discuții personale. Problemele trebuie abordate cu mult tact, sugerându-le că pot face acest lucru după ore.

Conversațiile secundare – conversații în afara temei purtate de unii membri ai grupului, separat de cei care lucrează. Explicați-le că în acest mod nu pot învăța. Regula: *Nu se fac divagații de la subiect!*

Metodele active sunt cronofage (proces – produs), dar achizițiile elevilor merită efortul.

Cadrul necesar învățării active, pentru a stimula gândirea critică și creativitatea elevilor,

- ✓ trebuie să fie **stimulativ**, bazat pe **relația de încredere și respect**, dintre profesor-elev și elev-elev;
- ✓ trebuie **acceptată diversitatea** de idei, de opinii;
- ✓ trebuie promovată **gândirea pozitivă** care definește omul ca ființă care poate fi ajutată să se dezvolte; să-și creeze o imagine de sine ce implică respect și responsabilitate față de propria persoană;
- ✓ trebuie promovată implicarea activă a **tuturor** elevilor;
- ✓ trebuie creat sentimentul de **securitate, siguranță** că nu va fi **ridiculizat, sancționat**.

Profesorul trebuie să gândească fiecare pas pentru activitățile de învățare activă, să fie clar și precis în cerințe, să acorde timp suficient elevilor.

Profesorul trebuie să cunoască foarte bine clasa. A cunoaște ce se petrece într-o clasă este foarte important, pentru a răspunde nevoilor elevilor, amplificând astfel condițiile de învățare.

Activitățile în grup/în echipă (învățarea prin cooperare):

- ✗ sunt eficiente în grupuri mici (4-5), deoarece oferă posibilitatea elevilor să comunice, să-și exprime ideile, opiniile, să-și manifeste sentimentele, să joace pe rând

diferite roluri/să aibă diferite responsabilități (asigurarea resurselor, cronometrarea timpului de lucru, raportarea, realizator al produsului);

- ☞ este necesar un timp de acomodare în grup;
- ☞ când este cazul, pot fi folosite aptitudinile de „lider” ale unor elevi;
- ☞ trebuie folosite aptitudinile diverse ale elevilor, uneori ca puncte de pornire a activităților;

☞ este necesar să fie stabilite reguli de comunicare ce trebuie respectate:

- ☞ Vorbește unul, ceilalți ascultă!
- ☞ Opinia fiecăruia trebuie ascultată!
- ☞ Nu se „atacă” colegul/persoana, ci ideea!
- ☞ Se respectă timpul afectat activității!
- ☞ Mâna ridicată = „liniște!”
- ☞ Când aveți o întrebare, puneți-o!
- ☞ Nu se fac divagații de la subiect!

Grupele se pot forma după anumite criterii, stabilite de profesor, în funcție de scopul activității. Pot fi grupe omogene sau grupe eterogene.

În grupe pot apărea anumite **disfuncții** care trebuie observate și înlăturate:

- **Polarizarea** – membrii unui grup se pot împărți în tabere. Încurajați grupul să accepte puncte de vedere diferite. Elevii trebuie ajutați să înțeleagă că este normal să ai puncte de vedere diferite, dar nu este normal să fii dezagreabil, trebuie găsite soluții pentru discuții, negociere.

- **Găsirea de persoane vinovate** – elevii se blamează în mod direct. Trebuie determinați să respecte regula „nu ataca persoana, ci ideea sa”. Situația trebuie rezolvată, deoarece distruge încrederea în sine a unor elevi, aceștia se izolează ori sunt marginalizați.

- **Monopolizarea grupului** – unii elevi își asumă întreaga răspundere. Elevul trebuie să înțeleagă că apreciați contribuția sa, dar este nevoie ca fiecare membru al grupului să aibă aceeași șansă.

Trăsăturile profesorului bun ascultător – ascultător activ:

Trăsături exterioare:

- ☞ Folosește un limbaj care încurajează comunicarea;
- ☞ Conștientizează importanța limbajului nonverbal și știe să-și controleze mimica, gesturile, mișcările;
- ☞ Pune întrebări și acordă suficient timp elevului pentru răspuns;
- ☞ Știe când să intervină;
- ☞ Ajută elevul/îl stimulează – reformulează, parafrazează, concluzionează;

☞ Știe când să tacă.

Trăsături interioare:

- ☞ Empatia = capacitatea de a te transpune în locul unei alte persoane; de a înțelege modul în care gândește și se comportă o altă persoană;
- ☞ Capacitatea de concentrare;
- ☞ Toleranță, înțelegere, răbdare;
- ☞ Gândire pozitivă;
- ☞ Capacitatea de a-și exprima sentimentele;
- ☞ Congruență – concordanță între comportamente – convingeri – emoții/sentimente și valori, deci autenticitatea comportamentului.

Etapele de lucru pentru metodele active (de dezvoltare a gândirii critice a elevilor)

- 🕒 Prezentarea temei/problemei de studiat/rezolvat;
- 🕒 Prezentarea succintă a metodei de lucru. Negocierea regulilor ce vor fi respectate;
- 🕒 Evocarea – brainstorming;
- 🕒 Elevii lucrează individual (citesc, privesc imagini, desenează);
- 🕒 Elevii fac schimb de idei/informații în pereche;
- 🕒 Elevii fac schimb de idei/informații în grup/echipă;
- 🕒 Grupele realizează produsele finale (se poate recomanda elevilor să-și personalizeze produsul final, prin adoptarea unui nume pentru fiecare grupă, a unei sigle);
- 🕒 „Turul galeriei” (afișarea produselor finale, vizionarea lor de către celelalte grupe, aprecieri, întrebări, observații);
- 🕒 Dezbateră (analiza, corectarea, critica, lauda, ierarhizarea, decizia, produse și procesul) – profesorul trebuie să aloce timp pentru ca fiecare grupă să-și **autoevalueze** funcționarea/activitatea (ce a funcționat și ce nu); cu ajutorul profesorului, elevii vor căuta soluții pentru optimizarea activității.
- 🕒 Tema individuală – reflexia.

* Produsele individuale vor fi păstrate în *Portofoliul elevilor*.

Produsele finale pot fi afișate în sala de clasă, în cabinetele metodice sau păstrate în *Portofoliul profesorului*.

Tehnici pentru a obține cât mai multe răspunsuri (elicitation)

Întrebările sunt importante în activitatea didactică:

- ⇒ măresc interesul și stimulează curiozitatea;
- ⇒ orientează activitatea elevilor asupra subiectului ce trebuie studiat;
- ⇒ stimulează discuțiile;
- ⇒ stimulează procesele cognitive;
- ⇒ determină nivelul de înțelegere a problemelor de către elevi;
- ⇒ oferă elevilor posibilitatea de a-și exercita cunoștințele;
- ⇒ îi ajută pe elevi să se integreze în colectiv.

Tipuri de întrebări

Întrebările închise – generează răspunsuri afirmative („da”) sau negative („nu”) și duc de multe ori la întreruperea comunicării.

Întrebările justificative („de ce?”) – îndeamnă elevul să identifice cauze, motive; stimulează procesele cognitive, stimulează gândirea critică.

Întrebările ipotetice („Cum ar fi fost dacă...?”) – stimulează creativitatea elevilor.

Întrebările deschise/”productive” („Poți să descrii....?” „Poți să ne spui despre ....?”) – stimulează comunicarea, transmit elevului că profesorul este interesat de informațiile pe care le va auzi. Elevul va avea posibilitatea de a-și exprima cunoștințele, sentimentele, atitudinile, valorile.

Când puneți o întrebare

- ◇ asigurați timp suficient pentru răspuns;
- ◇ evaluați răspunsul primit („bine”, „este important ce spui”);
- ◇ priviți-l pe cel ce răspunde;
- ◇ cereți mai multe detalii dacă răspunsul este incomplet;
- ◇ repetați răspunsul corect pentru a fi auzit de toată clasa;
- ◇ asigurați-vă că întrebarea este clară, simplă, la subiect și adecvată nivelului de înțelegere al elevilor;
- ◇ întrebarea permite elevilor să-și folosească propria logică și gândire;
- ◇ întrebarea îi stimulează pe elevi;
- ◇ corecți cu tact răspunsurile greșite;
- ◇ răspunsurile pot fi corectate și completate de către elevi

Profesorul poate stimula participarea activă a elevilor utilizând, alături de întrebări, și **parafraza** („să înțeleg că...?”, „tu spui că...?”, „vrei să ne spui că...?”), **reformularea** („Tu ai spus că..., dar...”), **concluzionarea** („în concluzie...”).

Elevii întreabă – elevii răspund

Profesorul poate cere elevilor să scrie fiecare câte o întrebare, referitoare la tema studiată, pe o foaie. Se adună foile și se redistribuie. Fiecare elev răspunde la întrebarea primită.

III. 2. Metode de învățare activă

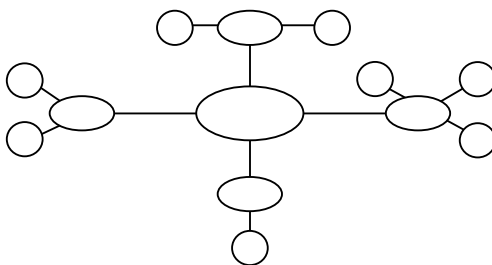
Metoda „ciorchinelui”

Este o metodă grafică care stimulează gândirea critică și creativitatea elevilor. Elevii sunt puși în situația de a crea o structură grafică, utilizând informațiile/cunoștințele acumulate la o lecție/unitate de învățare ori să ajungă să descopere noi informații după lectura unui text.

Metoda poate fi folosită în activitățile de învățare sau de fixare a cunoștințelor ori la evaluarea sumativă a unei unități de învățare.

Etapele de lucru:

1. Elevii sunt informați că vor utiliza „metoda ciorchinelui”, care se va concretiza într-un produs – un „ciorchine” individual sau în echipă (după cum a decis profesorul).

2. **Individual**, fiecare elev începe „ciorchinele” pe tema anunțată, pe caiet/o foaie volantă: „Scrie tot ce știi despre...” (se utilizează brainstorming-ul) timp de 5 minute.

3. „Completează «ciorchinele» după ce citești textul/documentul, harta, graficul cu noile informații” (se stabilește timpul de lucru de 10-20 minute).

4. Schimbul de idei – „În pereche cu colegul de bancă, discută și completează ciorchinele individual”. Se poate indica elevilor să utilizeze o altă culoare pentru a identifica ceea ce a învățat fiecare de la colegul său; se stabilește timpul de lucru.

5. În grupe de 4-5 elevi se discută și se completează „ciorchinii” individuali, apoi se realizează un produs al grupei, „un afiș” pe o coală mare, fiecare grupă folosind o culoare, stabilită în faza de organizare (se stabilește timpul de lucru).

6. Produsele finale se afișează (pe tablă, pe pereții clasei) și se face „turul galeriei”.

Fiecare grupă analizează produsele celorlalte grupe, se fac observații, se pun întrebări.

7. Raportarea – raportorul fiecărei grupe (susținut de echipă) prezintă produsul și răspunde întrebărilor.

Produsele finale pot rămâne afișate pentru a fi văzute de ceilalți profesori și de părinți.

Produsele individuale vor fi păstrate în *Portofoliul elevului*.

Dacă metoda este folosită la lecții de evaluare sumativă, notarea se poate face pe echipă sau individual (utilizând produsele individuale) după criteriile de notare dinainte stabilite și cunoscute de elevi.

Evaluarea presupune analiza, corectarea, critica, lauda, ierarhizarea și luarea deciziei/notarea atât a „procesului” cât și a „produsului” (ca, de altfel, pentru toate metodele grafice).

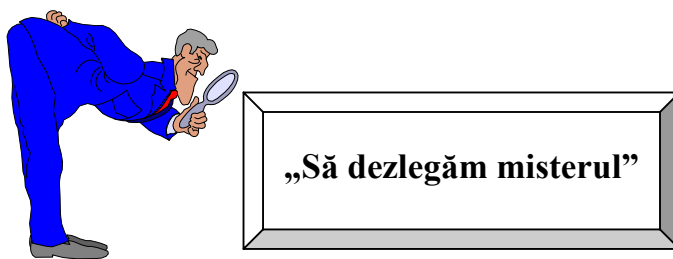
Metoda „ciorchinului” dezvoltă la elevi:

- ⊙ capacitățile cognitive (identificarea, examinarea, definirea, interpretarea, corelarea, clasificarea, formularea, construirea);
- ⊙ capacități de evaluare și autoevaluare;
- ⊙ abilități de muncă în echipă;
- ⊙ atitudini.

Metoda poate fi utilizată cu succes la toate clasele gimnaziale, aplicând-o gradual.

La clasa a V-a se va începe cu „ciorchinele” mai puțin complex: **Popoarele Orientului antic, Atribuțiile monarhului în statele Orientului antic** și se va ajunge la „ciorchinele” complex, cum ar fi **Moștenirea culturală a Orientului antic**, unde elevul trebuie să clasifice, să structureze, să coreleze cunoștințele.

Este o metodă pentru a dezvolta gândirea critică și creativă a elevilor.

Descrierea metodei

1. Elevii trebuie să organizeze într-o structură grafică informațiile scrise pe mai multe jetoane, cu scopul de a descoperi cunoștințe/informații sau pentru a descoperi DE CE?
2. Elevii sunt organizați în grupe de 4-5 elevi, grupe eterogene. Se stabilesc prin negociere rolurile elevilor, regulile, timpul de lucru, modul de prezentare a produselor finale.
3. Fiecare grupă primește un plic cu jetoane pe care le analizează pentru a descoperi legăturile dintre procesele/evenimentele care duc la soluționarea problemei.
4. Elevii vor realiza o structură grafică lipind jetoanele pe o foaie mare și vor trasa legăturile cu o culoare (pentru fiecare grupă).
5. Produsele finale vor fi expuse pe tablă sau pe pereții clasei.
6. Grupele „vizionează” produsele. Își notează întrebările și comentariile („turul galeriei”).
7. Raportorul fiecărei grupe își prezintă produsul. Elevii din celelalte grupe pun întrebări, fac judecăți de valoare.
8. Fiecare grupă își reexaminează propriile produse în comparație cu celelalte.
9. Utilizând diferite tehnici de conversație, profesorul fixează noile cunoștințe, descoperite de elevi.
10. În final, li se cere elevilor să scrie un eseu de 10 minute, în care să prezinte ce au învățat despre tema discutată. Eseul a fost anunțat la începutul activității și va fi folosit de către profesor pentru a-și dirija activitatea din orele următoare.

Exemplu:

Clasa a VI-a, unitatea de învățare **Societatea medievală** (lecție de recapitulare-sistematizare-evaluare).

Fiecare grupă are de rezolvat trei probleme:

- Ce relații erau între nobili?
- Ce relații erau între nobili și țărani aserviți?
- Ce părți avea un domeniu feudal?

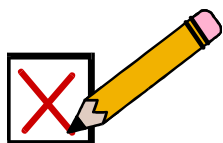
Nobili	Șerbi	Omagiu	Moara
Seniori	Clacă	Jurământul de credință	Râul
Cavaleri			
Vasali	Dijmă	Învestitura	Grădini
Castel			
Domeniul feudal	Cens	Loturi în folosință	Pășuni
			Păduri
Rentă feudală	Rezervă feudală	Sate	Pământ arabil
		Castel	Pământ necultivat

Clasa a VIII-a – **Etnogeneza românească** – ca metodă de învățare.

Etnogeneza românească s-a desfășurat la nord și sud de Dunăre.	Poporul român a rezultat din sinteza și simbioza elementului romanic cu cel dacic și apoi prin asimilarea slavilor.	Continuitatea daco-romană pe teritoriul fostei provincii Dacia este esențială pentru formarea poporului român.
Etnogeneza românească s-a încheiat în secolul VIII.	Etnogeneza românească face parte din procesul european de formare a popoarelor neolatine.	Italian Francez Spaniol Portughez
Procesul de formare a limbii române s-a desfășurat în paralel cu cel de formare a poporului român.	Limba română are un caracter romanic.	Fondul principal de cuvinte este, în proporție de 60%, latin.
Structura gramaticală latină	Dialecte ale limbii române sud-dunărene	- aromâna/macedoromâna - megleno-româna - istro-româna
Limba română s-a format din limba latină populară, vorbită în fosta provincie Dacia, dar și la sud de Dunăre.	În limba română s-au păstrat aproximativ 150-160 de cuvinte de origine dacică.	Influența slavă a determinat modificări fonetice și de vocabular.

Romanizarea – proces de sinteză etnică, lingvistică și culturală între romani și autohtonii daci	106 – Dacia a devenit provincie romană	Factori de romanizare: - soldați/armata - coloniști - administrația - urbanizarea
Continuitatea dacică – autohtonii daci au continuat să trăiască în provincia Dacia.	Continuitatea daco-romană – populația romanizată a rămas în fosta provincie Dacia.	271-275 – retragerea aureliană
Teoria imigraționistă susține formarea poporului român și a limbii române la sud de Dunăre.	Robert Roesler – Studii românești. Cercetări asupra istoriei vechi a românilor (1871)	A.D.Xenopol – Teoria lui Roesler. Studii asupra stăruinței românilor în Dacia Traiană (1884) – teoria continuității

„Tabelul conceptelor”

Este o metodă grafică foarte utilă pentru a compara mai multe procese sau evenimente. Tabelul trebuie astfel elaborat încât să reflecte aspectele comparabile și să poată duce ușor la concluzii. El poate fi utilizat în anumite momente ale lecției, pentru activitățile de învățare sau ca strategie pe baza căreia se construiește lecția de învățare, în totalitate, sau lecția de evaluare.

„Tabelul conceptelor” poate fi folosit în munca individuală, în echipă, sau în activitatea frontală.

Exemplu: clasa a VII-a - **Mișcări revoluționare în Europa în prima jumătate a secolului al XIX-lea.**

Tabelul a fost utilizat în activitatea de învățare. A fost realizat pe o coală mare, afișată pe tablă.

Statul	Anul	Regimul politic	Caracterul	Urmările	Personalități

1. Profesorul explică pașii de urmat.
2. Elevii realizează tabelul pe caiete, după modelul afișat.
3. Profesorul indică, pas cu pas, fragmentele de lecție și sursele care sunt citite individual de elevi.
4. Elevii completează în tabelul individual.
5. Cu ajutorul elevilor, profesorul completează „tabelul clasei”.
6. Elevii corectează eventualele greșeli.
7. În final, se face comparație între evenimente, având în vedere caracterul și urmările mișcărilor revoluționare.

Tabelul va fi folosit pentru a descoperi cauzele revoluțiilor de la 1848-1849.

Metoda aceasta îi pune pe elevi în situația de a-și exercita capacitățile cognitive: selectarea informației, analiza, comparația, sinteza, concluzionarea.

Alte exemple:

Tema/unitatea de învățare **Statul medieval și instituțiile sale**

Nr.	Probleme de învățat / Ţara	Condiții interne	Condiții externe	Etapele întemeierii	Obținerea independenței	Izvoare istorice	Consolidarea statului
1	Ţara Românească						
2	Moldova						
3	Transilvania						

Tema/unitatea de învățare **Ţările Române și statele vecine între diplomație și confruntare**

Domnitorul	Ţara	Secolul / Anii domniei	Confruntări militare	Politica externă, tratate de alianță

Tema/unitatea de învățare **Constituirea României moderne. Revoluția din 1848-1849**

Problema de învățat	Cauze	Izbucnire	Program revoluționar. Prevederi	Conducători	Momente importante în desfășurare	Înfrângere/ Urmări
Ţara Românească						
Moldova						
Transilvania						

Clasa a VIII-a - tema/unitatea de învățare **Constituirea României moderne, lecția Românii din Basarabia, Bucovina și Transilvania**

Provincia românească	Dominația străină	Limite cronologice	Formele luptei de eliberare națională
Basarabia			
Bucovina			
Transilvania			

Unitatea de învățare **România între democrație și totalitarism**

Partidul politic	Anul înființării	Reprezentanți	Program politic	Guvernări și măsuri luate

„Tabelul T”

Poate fi utilizat pentru a pune în evidență relații binare, argumente „pro” și „contra”, „da”-„nu”.

„Tabelul T” se poate utiliza în activitățile de învățare sau ca temă pentru acasă. Poate fi realizat individual sau în perechi.

1. Într-un timp stabilit, elevul va enumera argumentele „pro”, în stânga tabelului; în următoarea etapă va enumera argumentele „contra”, în dreapta tabelului.

2. Elevii își prezintă „tabelul”. Se pot afișa produsele.

3. Împreună cu elevii, profesorul analizează lista de argumente și concluzionează. Poate fi realizat un „tabel al clasei”.

Clasa a VIII-a – **Continuitatea daco-romană în fosta provincie Dacia**

Argumente „pro”	Argumente „contra”

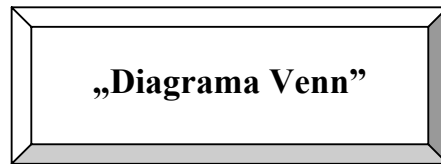
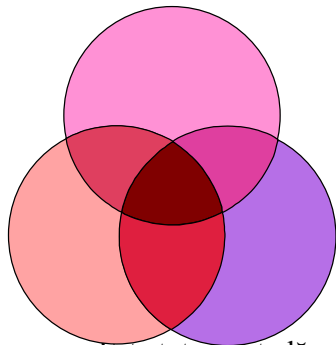
Clasa a VIII-a – **Regimul comunist/Ceașescu din România**

Argumente „pro”	Argumente „contra”

Metoda contribuie la dezvoltarea capacității de argumentare pe baza analizei informațiilor/cunoștințelor, la formarea unor valori și atitudini democratice.

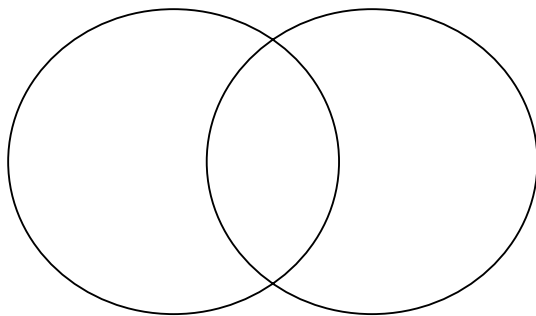

Este tot o metodă grafică folosită pentru a **compara** procese, evenimente, personalități.

Poate fi utilizată în activitățile de învățare sau la fixarea cunoștințelor, ca temă pentru acasă. Este eficientă în formarea capacităților elevilor de a compara două evenimente, procese, noțiuni istorice și de a selecta asemănările dintre acestea.

Diagrama este formată din două cercuri care se suprapun parțial.

Elevii pot lucra individual, în perechi sau în echipă (învață prin colaborare).

1. Fiecare elev completează cercurile cu informațiile referitoare la problemele de comparat; în zona suprapusă notează asemănările (în clasă – activitate de învățare; acasă – activitate de fixare).

2. În perechi – fiecare elev completează un cerc, cu câte una din problemele de comparat; apoi le „suprapun” și realizează „diagrama perechii”, completând asemănările.

3. Se prezintă mai multe produse – se afișează - se analizează (se apreciază, se completează, se corectează).

Profesorul poate realiza o „diagramă a clasei” pe tablă.

4. Dacă se lucrează pe grupe, se afișează produsele grupelor care se analizează.

5. Se realizează o **evaluare formativă**:

- sunt lăudate cele mai complete și mai „frumoase” produse și colaborarea cu partenerul (dacă este cazul);

- elevii sunt atrași de ideea de a desena la **Istorie** și de a-și prezenta rezultatele echipelor în fața clasei.

Exemple de teme unde poate fi utilizată „diagrama Venn”:

Clasa a V-a – **Sparta și Atena**;

Clasa a VI-a – **Personalități iluministe**;

Clasa a VII-a – **Monarhia absolută și monarhia constituțională/parlamentară**;

Clasa a VIII-a – **Obiectivele revoluției europene și ale revoluției române de la 1848-1849**.

Fișele de lucru

Dezvoltarea gândirii critice prin utilizarea învățării dirijate, cu ajutorul fișelor de lucru

1. Elevii pot fi dirijați să descopere informații/cunoștințe noi legate de un eveniment, fapt sau temă, utilizând **fișe de lucru**.

2. Complexitatea informațiilor ce trebuie descoperite crește o dată cu vârsta elevilor.

3. Fișele individuale pot fi utilizate pentru ca elevul să descopere informații noi, utilizând un text/document sau orice altă sursă istorică.

4. Elevii sunt puși în situația:

- să identifice informațiile;
- să selecteze informațiile oferite de surse istorice diferite;
- să exprime informațiile în cuvinte proprii;
- să identifice cauzele unui eveniment;
- să analizeze;
- să compare;
- să concluzioneze;
- să-și exprime opinii proprii;
- să comunice în scris sau oral.

5. Fișele pot fi utilizate pentru activitățile de învățare sau evaluare sumativă. Pentru evaluarea sumativă, se realizează și standarde de performanță și bareme de notare.

6. Fișele pot fi utilizate în activitățile de învățare:

- individuale;
- în parteneriat (2-3 elevi);
- în grupe (4-5 elevi).

7. Răspunsurile sunt analizate fie individual, fie frontal, realizând o evaluare formativă.

8. Avantajele acestei strategii sunt multiple pentru elevi:

- ☺ participă activ la activitatea de învățare/evaluare;
- ☺ își dezvoltă gândirea critică;
- ☺ își dezvoltă capacitatea de comunicare (scris);

- ☺ își dezvoltă creativitatea;
- ☺ își dezvoltă capacitatea de evaluare și autoevaluare;
- ☺ își dezvoltă abilități de muncă individuale/în echipă.

Modelele de fișe prezentate sunt de la clasa a V-a, lecția **Civilizația miceniană. Poemele homerice** și de la clasa a VIII-a, lecția **Constituirea statului medieval Țara Românească**.

La clasa a V-a se pot utiliza aceste fișe cu scopul de a-i învăța pe elevi cum să facă lectura unui text/document, să-și pună întrebări, să-și exprime ideile, cu propriile cuvinte, să elaboreze răspunsuri în scris sau oral.

La clasa a VIII-a, fișele sprijină elevul să analizeze un document sau o imagine, să analizeze un eveniment pornind de la diferite surse de informații, să utilizeze cunoștințele în contexte noi, să utilizeze termenii adecvați.

Metoda nu este spectaculoasă, dar îl ajută pe elev, pas cu pas, să analizeze un text.

Clasa a V-a – Fișele pot fi folosite la lecția **Civilizația miceniană. Poemele homerice**.

Răspunsurile elevilor pot fi individuale, în scris ca temă pentru acasă.

Răspunsurile pot fi analizate și corectate împreună cu elevii, realizând o evaluare formativă.

Elevii sunt obișnuiți din clasa a V-a să-și completeze și corecteze răspunsurile personale, utilizând o culoare.

Clasa a V-a – Fișă de lucru (manualul Editurii Teora)

1. Cine a fost Homer?
2. Citește textul din manual (pagina 51) și identifică:
  - așezarea cetății Troia;
  - cauzele războiului troian, după Homer;
  - eroii greci;
  - eroii troieni;
  - cum au cucerit grecii Troia;
  - când s-a petrecut acest război.
3. Explică de ce se numesc cele două poeme **Iliada** și **Odiseea**. (p. 48)
4. Cine a fost Heinrich Schliemann? (p. 53)
5. Explică legătura dintre: civilizația miceniană – poemele homerice – H. Schliemann.
6. Ce rol aveau poemele homerice în viața grecilor antici? (p. 52)
7. Pot fi socotite poemele homerice izvoare istorice? De ce?

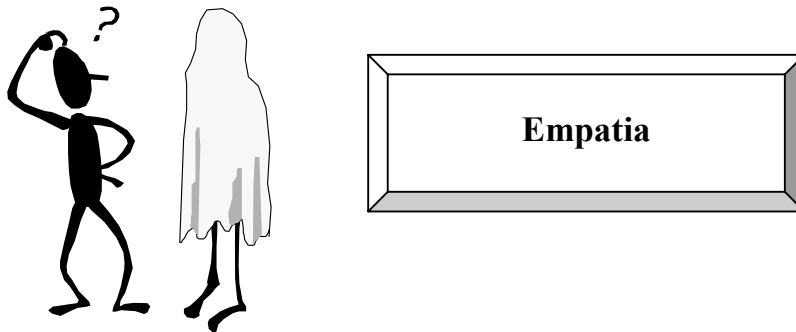

Citește textul/documentul și comentează-l!

Autorul, titlul, data, natura sursei	Evenimentul la care face referire	Ce a vrut să spună autorul (analiza principalelor idei)	Aprecieri critice personale privind poziția autorului	Importanța sursei pentru tema studiată	Dacă există și alte surse care prezintă tema (comparați-le)

Privește cu atenție imaginea și comenteaz-o!

Autorul, titlul, data, natura sursei	Evenimentul la care face referire	Observarea compoziției (culori, personaje)	Atitudinea autorului (de ce a pictat/fotografiat?)	Importanța sursei pentru tema studiată	Dacă există și alte surse care prezintă tema (comparați-le)	Observații, aprecieri personale

Metodele empatică pun elevul în situația de a juca un rol, de a înțelege modul de a gândi, de a simți și de a acționa al „celuilalt”, care îi poate fi contemporan sau nu. Metoda empatică dezvoltă gândirea critică și creativitatea elevului.

Elevul trebuie să-și clarifice și să-și precizeze anumite decizii pornind de la informațiile/cunoștințele dobândite; să încerce să intre în „pielea” unei personalități/persoane dintr-o epocă istorică – să empatizeze:

- „Ești .... și motivează-ți convingerile.”
- „Motivează-ți decizia.”

„Ești .... și motivează.....”

Elevilor li se cere să scrie texte/compuneri pe o temă studiată în care să integreze corect, din punct de vedere istoric:

- termeni;
- concepte;
- repere cronologice;
- personalități.

Clasa a V-a – O călătorie prin Orientul antic

- regate și imperii;
- realizări culturale;

O zi în Agora; Educația ateniană/spartană;

O zi în Roma antică.

Clasa a VI-a – O zi sunt locuitorul unui oraș medieval;

Viața pe domeniul feudal;

Am participat la cruciade.

Clasa a VIII-a – Reporter la Congresul de la Viena;

Orașul primei revoluții industriale.

Realizarea acestor teme vizează dezvoltarea capacității de comunicare în scris, utilizarea informației într-un nou context.

Metoda poate fi utilizată pentru o evaluare formativă – elevii citesc, analizează, se autoevaluează și evaluează, pentru evaluare și notare – elevii cunosc dinainte criteriile de notare, nota este discutată și acceptată conștient.

Dezvoltarea creativității se poate realiza și prin desene, pe teme studiate:

Clasa a V-a – **Democrația ateniană;**

Clasa a VI-a – **Domeniul feudal;**

Castelul;

Clasa a VIII-a - **Democrație și totalitarism.**

Această metodă pune în evidență aptitudinile unor elevi (inteligența spațială, vizuală)⁶. Se creează un cadru de învățare activă și pentru elevii care întâmpină dificultăți în comunicarea verbală (scrisă, orală).

---

⁶ Vezi dezbaterile pe tema inteligențelor multiple.

„Motivează-ți decizia”

1. Elevii trebuie să selecteze cauzele/motivetele unor acțiuni/evenimente, fapte istorice, pornind de la o informație furnizată fie de profesor, fie de o sursă (fragment din textul lecției, document).

2. Elevii primesc sau își asumă un rol.

3. Elevilor li se cere să scrie individual, în funcție de rol, trei motive care au declanșat o acțiune, eveniment, fapt, utilizând sursa indicată.

4. În funcție de rolul asumat, elevii își prezintă „motivele”.

5. Metoda poate fi utilizată și lucrând pe grupe. Elevii vor prezenta un „produs” al grupei.

Exemple:

Clasa a V-a – tema **Modelul aristocratic, modelul democratic (Sparta și Atena)**

Elevilor li se va cere să scrie trei motive pentru care ar vrea să trăiască în Sparta sau în Atena.

Clasa a VI-a – tema **Biserica în Evul mediu. Cruciadele**

Elevii vor scrie trei motive pentru care **creștinii** au plecat în cruciade și trei motive pentru care **musulmanii** au luptat împotriva cruciaților.

Clasa a VII-a – tema **Știința și tehnica. Oameni de știință și descoperirile lor**

Elevul va juca rolul unei personalități, pledând pentru importanța invențiilor/descoperirilor sale, cu scopul de a convinge auditoriul.

Clasa a VIII-a – tema **Unirea Țărilor Române**

Elevul va juca rolul lui Mihai Viteazul, argumentând decizia de unire a celor trei Țări Române.

Concluzii

Metodele empatică dezvoltă capacitățile cognitive ale elevului (să-și clarifice ideile, să compare, să examineze, să interpreteze, să argumenteze), creativitatea (să intre în „pielea” personajului, a celuilalt), capacitatea de comunicare și dezvoltă atitudini.

„Convinge-ți auditoriul/
publicul că ești.....”

Este o metodă empatică prin care elevul este pus în situația de a juca un rol, de a intra în „pielea” unei personalități/persoane dintr-o epocă istorică – să empatizeze.

Elevul trebuie să înțeleagă modul de a gândi, de a simți și de a acționa al „celuilalt”.

Pentru a intra în rolul personajului, elevul trebuie să selecteze cauzele unor acțiuni, fapte istorice, pornind de la informațiile furnizate de profesor sau de orice altă sursă.

Elevii primesc un rol ori își asumă un rol.

În funcție de rolul asumat, li se explică elevilor cerințele, care vor constitui și criteriile de evaluare.

Elevii clasei vor fi, pe rând, actori și observatori.

Această metodă empatică se poate utiliza la mai multe clase, aplicând-o gradual, în funcție de nivelul de vârstă al elevilor. La clasa a VII-a, la lecția **Noi descoperiri științifice și tehnice și consecințele lor**, elevii pot interpreta rolul unui inventator, la alegere.

Se stabilesc cerințele, împreună cu elevii:

- Cine sunt?;
- Când și unde trăiesc?;
- Trei motive pentru necesitatea invenției mele;
- Trei consecințe ale invenției mele;
- Presentare liberă, cursivă;
- Utilizarea limbajului adecvat;
- Capacitate de convingere;
- Materialele pregătite pentru a ilustra invenția și importanța sa.

Utilizând informațiile din manual sau din alte surse (*Arborele lumii*), elevii realizează „un rol” scris (pe coli mai mari sau mai mici), după cerințele date, însoțit fie de imagini/desene cu invenții, fie de obiecte care simbolizează invenția (bec, avion jucărie).

Elevii își interpretează rolurile rând pe rând (la inițiativa lor, fără să fie obligați). Restul elevilor sunt observatori și fac comentarii, judecăți de valoare despre modul cum și-au interpretat colegii lor rolul, urmărind cerințele/criteriile stabilite.

Metoda este foarte îndrăgită de elevii de gimnaziu; ei manifestă foarte mult interes pentru a se informa și a „juca” cât mai bine „rolul” pe care, de obicei, și-l aleg. Observatorii devin adevărați „critici” ai „actorului”.

„Citește – scrie și tu!”

Are ca scop dezvoltarea capacității de a citi cu atenție un text, de a „simți” mesajul scris, dar și dezvoltarea creativității elevilor.

Se aplică individual.

„Pasul 1” – Profesorul indică sau pune la dispoziția elevilor un fragment dintr-o sursă istorică; cere ca aceștia să citească cu multă atenție textul.

„Pasul 2” – La recomandarea profesorului, elevii împart foaia de hârtie în două părți; pe prima coloană transcriu partea din text care i-a atras/impresionat în mod deosebit, iar pe a doua coloană explică de ce au făcut alegerea.

„Pasul 3” – Profesorul cere elevilor ca în partea de jos a foii să rescrie partea finală a textului, să dea un alt sfârșit. Se acceptă și să reformuleze o parte din text.

„Pasul 4” – Se trece la citirea „rezolvărilor”. Profesorul sau 2-3 „observatori” – elevi desemnați – consemnează câți elevi s-au oprit asupra aceleiași părți a textului. Aceasta se comentează cu multă atenție și de către mai mulți elevi.

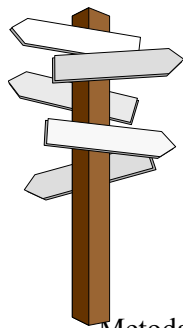
„Pasul 5” – Profesorul apreciază activitatea elevilor.

Exemple:

Clasa a VI-a – **Marile descoperiri geografice** (jurnal de călătorie);

Clasa a VII-a – **Primul război mondial** (fragmente din memoriile sau jurnalele unor personalități care au trăit evenimentul).

„Alege cauza, alege urmarea!”

Metoda se aplică la lecții de predare-învățare sau la cele de recapitulare-sistematizare-evaluare.

Se precizează obiectivele urmărite.

„*Pasul 1*” – Profesorul scrie (dinainte) pe foi de hârtie separate, cu litere mari (pentru a fi văzute de la distanță) cauze adevărate, dar și cauze eronate ale subiectului în discuție. La fel se procedează pentru urmări.

„*Pasul 2*” – Un elev va fi așezat în fața clasei. El ține în mână, cu fața spre clasă, hârtia pe care este scris subiectul tratat (exemplu: **Cruciadele; Marile descoperiri geografice; Sfârșitul republicii romane** etc).

„*Pasul 3*” – Unii elevi, care au primit foi pe care sunt scrise **cauzele**, merg lângă „subiect”. „Spectatorii activi” (clasa) aleg cauzele bune și dau la o parte pe cele false.

„*Pasul 4*” – La fel se procedează pentru urmări.

„*Pasul 5*” – Rămân în fața clasei, lângă „subiect”, numai elevii „cauze adevărate”. Le repetăm. Le așezăm la tablă sau le legăm cu un fir de ață colorată, „ca o pânză de păianjen”. La fel procedăm pentru urmări.

„*Pasul 6*” – Întorși în bănci, toți elevii scriu în caiete: a) cauzele; b) urmările evenimentului respectiv.

Exemplu:

Clasa a VI-a – **Creștinism și islamism; Cruciadele**

Obiectivele:

- ⊗ Elevii să-și însușească în mod corect cauzele și urmările cruciadelor;
- ⊗ Să facă deosebirea între cauzele politice, economice, religioase și culturale;
- ⊗ Să deosebească urmările și cauzele cruciadelor de cauzele și urmările altor evenimente.

Se parcurg „pași” enumerați.

În final, elevii vor completa în caiete următorul tabel:

Problema de învățat	Religioase	Politice	Economice	Culturale
Cauze				
Urmări				

Metoda proiectului⁷

Stabilirea temei, de preferat prin consultarea elevilor;

Precizarea:

- ✓ obiectivelor;
- ✓ responsabilităților elevilor – este recomandabil ca elevii să și le asume singuri;
- ✓ resurselor necesare: *materiale* și *documentare* (bibliografie);
- ✓ calendarului (termene);
- ✓ tipurilor de produse așteptate;
- ✓ criteriilor de evaluare;
- ✓ modalităților de lucru: în grup/individual;
- ✓ locurilor de desfășurare a activităților:
  - în clasă;
  - acasă;
  - în bibliotecă;
  - pe teren (vizite, excursii).

Realizarea produselor finale;

Prezentarea rezultatelor;

Evaluarea.

Metoda implică **învățarea activă**, presupune strângerea de informații, prelucrarea și sistematizarea acestora, „producerea de idei”, căutarea de soluții, interpretarea, reflecția personală, comunicare, interacțiuni, inventivitate și creativitate etc.

Metoda poate fi aplicată la numeroase teme.

---

⁷ Metoda proiectului va fi tratată și la capitolul **Evaluarea**.

Exemple:

Clasa a V-a – **Moștenirea culturală a antichității;**

Clasa a VI-a – **Capodoperele Renașterii;**

Clasa a VII-a – **Democrație și totalitarism; Mari conflagrații ale secolului XX;**

Clasa a VIII-a – **Regimul comunist în România; Personalități ale Evului mediu românesc; Personalități ale epocii moderne în istoria românilor.**

Interviul

Metoda are ca scop formarea și dezvoltarea capacității de a formula întrebări (pe baza unei documentări prealabile asupra unui subiect), de a comunica, de a asculta, de a consemna răspunsurile.

„Pasul 1” – Accesul la interviu – poate fi obținut direct sau printr-o recomandare.

* „Munca de dinaintea muncii” presupune o documentare asupra subiectului.

„Pasul 2” – Elevul - sau elevii pereche - construiește/construiesc ghidul de interviu – 6-8 întrebări care cer răspunsuri deschise (nu „da” sau „nu”).

* Atenție! Să nu lipsească ceea ce se numește „înțeles negociat” – „Ce altceva ați dori să vă întreb?” „Dacă ați fi în locul meu, ce întrebare ați pune?” etc.

„Pasul 3” – Intervievarea propriu-zisă – elevul/elevii consemnează, în scris sau cu ajutorul reportofonului, răspunsurile. Încurajează partenerul, păstrează „contactul vizual” etc.

„Pasul 4” – Transformă interviul într-o „poveste”:

- arată cum a obținut interviul;
- descrie atmosfera și persoana interviuată, astfel încât să o „aducă” în fața ochilor celui care citește;
- respectă **întocmai** cuvintele interviuatului;
- își exprimă sentimentele în legătură cu ceea ce l-a impresionat;
- adaugă fotografiile, afișe etc.

„Pasul 5” – Analiza produsului final, care este prezentat în fața clasei:

- Ce ați aflat nou?
- Ce v-a impresionat? De ce?
- Cum apreciați prezentarea?

Se poate aplica cu succes la clasele a VII-a și a VIII-a.

Exemple:

Clasa a VII-a – unități de învățare: **Democrație și totalitarism; Al doilea război mondial; Lumea postbelică;**

Clasa a VIII-a – unități de învățare: **România între democrație și totalitarism; România în al doilea război mondial; Regimul comunist în România.**

